

“LẶNG LẼ”! BỨC TƯỢNG ĐÀI BẰNG THƠ VỀ MẸ VIỆT NAM ANH HÙNG

Th.S. Đặng Mai Hồng

Tiến chồng con ra chiến trường, chồng con của Mẹ trở thành anh hùng, chồng con của Mẹ trở thành danh nhân, danh tư ông, đó là triệu triệu bà mẹ trên hành tinh này đã có! Nhưng tiến chồng con ra chiến trường Mẹ ở lại hậu phương và Mẹ được nhân dân suy tôn Anh hùng của đất nước. Đó là điều chỉ có ở Việt Nam và chỉ ở Việt Nam mới có những bà mẹ như vậy. Đây là sự kết hợp hài hoà giữa chủ nghĩa anh hùng cách mạng Việt Nam và truyền thống đạo đức nhân văn của dân tộc để tạo nên một tâm cao Việt Nam, sức mạnh Việt Nam trong thế kỷ phong ba. Chính vì thế mẹ Việt Nam anh hùng đã trở thành đề tài lớn, cảm hứng sáng tạo lớn cho văn học nghệ thuật đương đại. Trên các lĩnh vực văn học, âm nhạc, điêu khắc, hội hoạ, đã có hàng ngàn tác phẩm sáng tác về người mẹ Việt Nam anh hùng thành công và để lại cho các thế hệ con cháu mai sau hình ảnh người mẹ vô cùng ấn tượng là sự hy sinh vô bờ bến. Thế như ng khi đọc bài thơ “Lặng lẽ” của Đặng Thị Kim Liên - một tác giả đã từng sinh ra, lớn lên, được nuôi dưỡng, làm thơ gắn bó với mảnh đất Quảng Bình hơn 1/2 thế kỷ, ta thấy tác giả lại có một cách khám phá đầy cảm xúc và sáng tạo, có cách cảm nhận và thể hiện rất riêng:

Lặng lẽ tiến chồng về nơi tiếng súng

Lặng lẽ nhìn bóng núi khuất hoàng hôn

Hai câu thơ mở đầu của bài thơ có cấu tứ của một trường đoạn điện ảnh mà không phải bất cứ một nhân vật nào cũng có thể nhập vai thành công...

Đạo diễn sẽ vô cùng gian khổ khi cùng nhân vật thể hiện những ý tứ sâu thẳm bằng ngôn từ ”lặng lẽ” không một nét nhạc, không một âm thanh, không một tiếng động chỉ có âm vang lúc xa, lúc gần - tiếng súng và nhân vật. Một buổi tiễn đưa không có giọt nước mắt chia ly. Người phụ nữ tiễn chồng một cách lặng lẽ, vì chị là người trong cuộc, làn gười chứng kiến và trong tâm thức chị đã hiểu được bao nhiêu điều cao cả của việc mình làm. Nội tâm nhân vật giằng xé giữa khát vọng đời thường và khát vọng cao cả. Khát vọng cao cả chiến thắng nhưng khát vọng đời thường đâu dễ người ngoại! Đó là điều rất thật rất người, rất phụ nữ đã được Đặng Thị Kim Liên khám phá và đưa vào thơ một cách tinh tế, dung dị nhưng đâu dễ thể hiện bằng hình ảnh. Trường đoạn 2, ở câu thơ thứ hai được diễn tả bằng nội tâm hoàn toàn. Dưới chân núi, một thiếu phụ, ánh mắt nhìn xa xăm về nơi ấy, hoàng hôn buông xuống! Vẫn không một giọt nước mắt, vẫn không một âm thanh nào vang vọng, chỉ có sự lặng lẽ giữa một bộ ba: thiếu phụ - bóng núi xa - hoàng hôn buông xuống, nhưng người đọc, người xem phải tìm thấy ở nhân vật một khát vọng sống, một khát vọng yêu, một dự cảm, một linh tính không lạnh, một sự sẵn sàng chấp nhận, một sự chuẩn bị chấp nhận những điều đau đớn có thể xảy ra! Phó Giáo sư - Tiến sỹ Trần Thanh Hiệp, Hiệu trưởng Trường Đại học

Sân khấu Điện ảnh đã chọn hai câu thơ này để làm đề thi tốt nghiệp cho Tiểu phẩm vai “người phụ nữ Việt Nam trong chiến tranh” cho Sinh viên năm thứ 3. Và rất tiếc, mười diễn viên nhập vai chỉ có hai Sinh viên đạt yêu cầu không có ai đạt điểm khá giỏi. Bởi lẽ sự sâu lắng của nội tâm nhân vật chỉ thể hiện qua ánh mắt nét mặt, cái nhìn, qua sự dồn nén cảm xúc đến tiếp cận sự bùng nổ... Thế hệ trẻ chưa đi qua chiến tranh nên chưa chịu những nỗi đau, sự giằng xé tâm can ngày đưa tiễn chồng con ra mặt trận thật khó mà “lặng lẽ” truyền cảm được điều này!

Lặng lẽ sinh con đón đau ruột thắt
Lặng lẽ mẹ già ốm buốt mùa đông
Lặng lẽ chờ chồng mỗi mòn con mắt
Lặng lẽ bên con mười tám tuổi lại lên đờng

Tính tự sự của bốn câu thơ như những dòng chảy của cuộc đời bão giông... không bình luận, không thể hiện, không tỏ tha n trách móc, không phải như “Khuê trung thiếu phụ bất tri sâu” trong Chinh phụ ngâm, mà tần tảo mà đời thường nhưng không cam chịu. Lặng lẽ vượt lên và lại lặng lẽ tiễn con tiếp bước cha anh một cách tự nhiên mà không vô thức.

Cũng tứ thơ này, một nhà thơ khác đã viết:

“Xa tiễn chồng đi rời rợi tóc xanh
Nay tiễn con lên đường rung rinh đầu bạc”

Sự làm duyên trong câu chữ của hai câu thơ làm ta mất đi một cảm xúc nguyên sơ về sự bình dị, đời thường, thâm lặng của những ngư ời mẹ Việt Nam Anh hùng. Bốn câu thơ, 4 lần “lặng lẽ”. “Lặng lẽ” như một bè trầm trong khúc ca để tiếp tục dồn nén cảm xúc, chuẩn bị tâm thế, tình cảm cho ngư ời đọc tiếp nhận.

Lặng lẽ một đời chân trời góc bể
Nén hương thâm lặng lẽ giọt sương rơi

Lại một hình tượng như thật như mơ, như thật vì tấm thân gầy lặn lội bươn bả giữa đời thường. Như mơ bởi từng cuộn khói hương bay như những dải tang trắng giữa nền trời và những giọt sương đêm như nước mắt của đất trời lại lặng lẽ rơi xuống. Sự cao cả của ba lần hy sinh, của ba ngư ời hy sinh đã cảm hoá cả thiên nhiên trời đất!

Lặng lẽ bếp nhà khói in lên vách
Tóc trắng vọng phu mây bạc cuối trời

Huyền thoại Vọng phu đã được Đặng Thị Kim Liên hoá thân vào trong bà mẹ Việt Nam anh hùng một cách cảm động không cầm nổi nước mắt. Nàng Vọng phu xưa hoá đá đứng đầu non, bà mẹ Việt Nam anh hùng không hoá đá như vậy vẫn sống lặng lẽ không nói về sự mất mát hy sinh của mình mà hoá thân vào thiên nhiên đất nước, cuộc đời.

“Lặng lẽ” là từ được tác giả đặt tên cho bài thơ, sáu lần liên tục đứng đầu câu

của 3 khổ thơ, 3 lần tráo đổi vị trí ở 2 khổ thơ cuối để kết lại, tạo nên một hệ quả trong tâm thức, trong tưởng niệm.

Bài thơ như một bức tranh phác thảo chân dung nhưng bài thơ lại như những nốt nhạc mà âm hình mở đầu cho đến kết thúc không cần cao trào, không cần điệp khúc chỉ một lần, chỉ một nét nhạc nhưng tất cả âm hình và ngôn từ đã tạo nên được tất cả những gì cao cả nhất, đẹp đẽ nhất, kính yêu nhất của hình tượng Bà mẹ Việt Nam anh hùng.

Sự cao cả ẩn sâu trong tâm hồn, cốt cách của người phụ nữ Việt Nam, không gian nghệ thuật là chỉ có tiếng súng xa nhưng thời gian lại là cả một cuộc đời, một số phận một sự hy sinh đến tận cùng của sự hy sinh để làm nên phẩm giá anh hùng.

Bài thơ ngắn nhưng chất trữ tình, chất âm nhạc trong đó lại thật nồng nàn. Vì thế nên khi nhạc sỹ Lê Anh phổ nhạc ca từ là toàn bộ lời của bài thơ không thêm không bớt. Ngôn ngữ âm nhạc trong bài thơ chính là cung bậc tình cảm dồn nén tạo nên những thanh âm da diết lòng người. Bài thơ xứng đáng với những phần thưởng cao quý mà nó được ban tặng.

Hơn 1/3 thế kỷ làm thơ, Đặng Thị Kim Liên đã có 6 tập thơ được xuất bản với nhiều giải thưởng của Trung ương và Địa phương. Có lẽ trong hàng trăm bài thơ chị đã công bố “Lặng lẽ” là đỉnh cao nhất. Bài thơ hay vì sự “Lặng lẽ” của nó, của chính bản thân tác giả, không ồn ào, không có những ngôn từ hùng hồn, bay bổng, tất cả cứ như thật, tất cả cứ như mơ để thành thơ, để đi vào lòng người một cách sâu lắng.

Thơ Đặng Thị Kim Liên là như vậy đó, đề tài gần gũi, cách thể hiện bình dị, nội tâm sâu sắc, gây xúc cảm cho người đọc bằng chính sự đời của thơ và cũng chính là cuộc đời của tác giả:

Lặng lẽ làm người lái đò đưa khách sang sông

Lặng lẽ làm người cán bộ phụ vận lưng hẹp đeo sâu in dấu chân...

Và phía sau sự lặng lẽ ấy là sự ồn ã, náo nhiệt của một con tim đa cảm, trải nghiệm để chất chiu, gom góp ngôn từ thành thơ, thành nhạc. Lặng lẽ mà đậm thắm, lặng lẽ mà sâu sắc là phong cách thơ của cô giáo Đặng Thị Kim Liên. Chính vì thế nên khi chị lặng lẽ ngắm nhìn, kính trọng biết ơn những người mẹ trên miền quê cát trắng gió Lào còn lấm giân truân này đã và đang vượt lên bao gian khó của số phận - chị chùng mình nghĩ lại một cuộc đời thanh xuân chìm trong lặng lẽ để nhớ chồng, lo cho chồng, hy sinh hạnh phúc mình cho Tổ quốc Việt Nam, chị mới có một bài thơ hay đến như “Lặng lẽ”.

Năm tháng sẽ trôi qua nhưng những bức tượng đài về mẹ Việt Nam anh hùng mãi mãi vẫn là niềm tự hào của dân tộc. Và cũng chính vì thế bài thơ “Lặng lẽ” của Đặng Thị Kim Liên đã và sẽ đi cùng năm tháng là thông điệp về số phận bi hùng của người phụ nữ Việt Nam trong thời đại Hồ Chí Minh đến với các thế hệ mai sau.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Đặng Thị Kim Liên: **“Lặng lẽ”** in trong tập thơ **“Hoa bất tử”** ,tr.53, NXB. Hội VHNTQB- Sở LĐ-TB và XH, năm2002

SUMMARY

"LANG LE" - THE POETIC STATUE ABOUT VIETNAMESE HERO MOTHERS

The poem “Lang le” (Quietness) written by Dang Thi Kim Lien - a writer was born and grew up in Quangbinh province in the middle of the last century gave the readers a lot of profound feelings and thoughts about a Vietnamese hero mother. She sacrificed and dedicated all her life for the national war against capitalism. Although it is a very familiar topic about the war, the writer also wants to focus on the image of a very famous mother of the nation through her paper.